

УДК 378.6.015.3:005.32

DOI: 10.31548/hspedagog2020.04.031

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Т. Г. ТОНХА, магістр гуманітарно-педагогічного факультету
**Національний університету біоресурсів і природокористування
 України**

E-mail: tonhatetana@gmail.com

Р. В. СОПІВНИК, д. п. н., доцент, завідувач кафедри педагогіки
**Національний університету біоресурсів і природокористування
 України**

E-mail: sopivnyk_r@nubip.edu.ua

Анотація. У статті теоретично проаналізовано мотивацію учіння студентів, визначено передумови та шляхи можливого підвищення рівня мотивації учіння студентів у аграрному закладі вищої освіти. Стаття є одним з етапів дослідження студентської молоді, рівня мотивації студентів до учіння профільних та загальних предметів. Розглядаються зовнішні та внутрішні причини зниження рівня мотивації, а також надаються методичні рекомендації викладачам щодо підвищення рівня мотивації учіння студентів.

Ключові слова: мотивація, учіння, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, рівень мотивації учіння студентів.

Актуальність (Introduction).

Сучасний світ потребує кваліфікованих кадрів, які можуть швидко адаптуватися до умов, що постійно змінюються, бути творчими і неординарними, генерувати щодня потік нових ідей і бути кращими у сфері своєї діяльності. Ці характеристики стають незамінними на виробництві, при прийомі на роботу, адже кожен керівник бажає для себе тільки кращих працівників, кращих з кращих. Завданням закладу вищої освіти на сьогодні є підготовка таких фахівців, які б відповідали вимогам стейкхолдерів та викликам сучасності. Освічені, творчі, професійні випускники – це показник якості надання освітніх послуг в закладі вищої освіти де він навчався.

Але щоб підготувати такого фахівця, мало рівня престижності університету чи майстерності його викладачів. Для цього потрібне бажання самої людини навчатися, самовдосконалюватися і досягати успіху. Освітній процес повинен бути спрямований на особистість, результатом чого вміння, навички та знання стануть не просто метою навчання, а засобом розвитку студента. Тільки маючи внутрішню мотивацію здобувач вищої освіти може навчитися всьому, що йому пропонують науково-педагогічні працівники та заклад вищої освіти. Тільки в такому випадку можливий розвиток здібностей, практичних навичок та загальний розвиток особистості. Отже, формування мотивації учіння є головною умовою створення успішного розвиненого суспільства зі

© Тонха Т. Г., Сопівник Р. В.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 11(4) 2020

свідомими громадянами, які розуміють свою позицію в соціумі і готові розвиватися.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications).

Багато науковців цікавилися природою мотивації, її структурою, закономірностями формування і розвитку. Серед них: А. Маслоу, А. Маркова, А. Реан, Б. Ананьєв, В. Бондар, В. Давидов, В. Ільїн, В. Кузьменко, В. Рєпкін, Г. Костюк, Д. Ельконін, Е. Еріксон, Є. Ільїн, І. Кон, К. Роджерс, Л. Божович, Л. Виготський, М. Алексеєва, М. Антропова, М. Матюхіна, М. Сергєєв, Н. Бібик, О. Дусавицький, О. Леонтьєв, О. Савченко, О. Бодальов, П. Гальперін, С. Громбах, С. Ладивір, С. Рубінштейн, С. Славіна.

Мета (Purpose) статті – здійснити аналіз мотивації учіння студентів, визначити передумови та шляхи можливого підвищення рівня мотивації студентів у закладі вищої освіти, а також запропонувати методичні рекомендації викладачам, щодо підвищення мотивації учіння студентів в аграрних закладах вищої освіти.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети було використано такі методи: теоретичний аналіз та систематизація науково-теоретичних та методичних джерел, аналіз, синтез, порівняння,

узагальнення наукових джерел з поданої проблеми.

Результати (Results).

Формування мотивації учіння є досить гострою проблемою, яка постає перед науково-педагогічними працівниками. В зв'язку з тенденціями, що поширюються в суспільстві, новими критеріями відповідності, з якими зіштовхуються молоді фахівці, постійною необхідністю бути готовим до змін, перед закладом вищої освіти ставиться завдання підготувати висококваліфікованого, вмотивованого фахівця. Сучасний студент повинен не тільки розумітися на своїй спеціальності, а й бути готовим до вирішення нестандартних ситуацій, вміти адаптуватися до динамічного світу та його вимог. Відповідно, сучасна студентська молодь повинна бути гнучкою і креативною, творчо і неординарно мислити, змінюватися самі та бути готовими змінювати світ. Щоб мати внутрішні сили стати такою особистістю, яка не боїться можливих перешкод на шляху до мети, у студентів повинна бути присутня потужна мотивація, а особливо мотивація учіння.

Аналіз поняття «мотивація» свідчить, що це система спонукальних факторів, які визначають активність особистості, до них відносять мотиви, потреби, стимули, ситуативні фактори, які детермінують поведінку людини. Основу мотивації складають

мотиви. В загальному розумінні мотив визначають як спонуку до дії, внутрішню силу, яка змушує людину виконувати певну діяльність. Мотив – це внутрішня спонукальна сила особистості, що веде до прояву якоїсь активності [1].

Природу мотивації, а саме теорії її виникнення цікавили багатьох вчених. Популярними теоріями мотивації, зокрема в менеджменті, досі залишаються теорія «Ієрархії потреб» А. Маслоу, теорія потреб К. Альдерфера, теорія мотивація Ф. Герцберга, теорія «Х і Y» Д. Мак-Грегора, теорія Д. Мак-Кланда. Щодо теорій, які можна згадати у контексті учіння та навчання, варто зазначити «Теорію Рубікону» Х. Хекхаузена та П. Гольфїтцера, яка вперше пояснює мотивацію з вольової точки зору, тобто наполягає на тому, що використавши волю людина може перетнути певну межу, після якої, в неї вже не з'явиться бажання повернути назад.

Одним з актуальних завдань педагогів є формування мотивації студента до учіння і навчання, що визначає рівень успішності і опанування майбутньою професією. На заняттях студент повинен відчувати бажання дізнатися нове, розширити свій кругозір, реалізувати потребу в самовираженні та самовдосконаленні. Велике

значення в цьому процесі має зв'язок студента та викладача, а також діалог між самими студентами.

У студентському віці провідною діяльністю є навчально-професійна, що полягає в великій навчальній, а особливо науковій діяльності, в процесі якої і проходить професійне становлення майбутніх фахівців.

Навчально-професійна діяльність складається як з основних характеристик учіння, тобто етапів, механізмів, форм, так і з власних специфічних рис, які визначаються метою і змістом діяльності. Навчально-професійна діяльність активно впливає на розвиток студентів як фахівців, їх загальний розвиток та опанування професійних основ, знань, навичок та умінь. Професійне навчання допомагає сформувати світогляд студента, його цінності, принципи, свідомість відповідно до обраного напрямку діяльності, створюється «Я-концепція», яка враховує не тільки особистісні характеристики, а й професійне спрямування. Навчально-професійна діяльність має на меті ознайомити студента з теоретичними аспектами його професії та навчити використовувати їх на практиці. Отже, навчально-професійна діяльність є важливою ланкою в процесі становлення студента як особистості та кваліфікованого спеціаліста, а отже вимагає великої

уваги, зусиль та мотивації.

Успішність навчання залежить від таких факторів як мотиви, потреби, інтереси, установки та особистісні вольові якості студента. Звичайно, найсильнішою мотивацією студента до навчання є інтерес до того, що він вивчає і чим займається. Але не дивлячись, що інтерес є головним мотивом, студент перебуває під впливом одночасно кількох мотивів, тобто є полімотивованим. Ці мотиви можуть бути усвідомленими або не усвідомленими, головними і другорядними, можуть доповнювати одне одного, або ж взаємовиключатися.

В основі мотивації лежать первинні і вторинні потреби, які знаходять своє вираження в інтересах, переживаннях, почуттях, думках тощо. Мотивація учіння складається з інтринсивної – внутрішньої і екстринсивної – зовнішньої мотивації. Внутрішньою мотивацією є інтерес учіння та сам процес навчальної діяльності. Зовнішньою мотивацією вважається досягнення цілей, не пов'язаних з засвоєнням нових знань. Вони поділяються на групи: особисті мотиви (бажання гарних оцінок, поваги зі сторони знайомих, лідерства), соціальні (обов'язок перед батьками, бажання бути кваліфікованим спеціалістом), негативні (уникнення покарання, страх осуду батьками, викладачами, одногрупниками). Хоч

зовнішня мотивація є дуже потужною, вона знецінює сам процес навчання, людина не займається цим з бажанням, а отже з'являється психологічний тиск, часом стрес і деформація світогляду або й особистості. Можна вважати, що внутрішня мотивація спричиняє розвиток мотивації взагалі, а зовнішня – навпаки, є причиною регресу [2].

Мотиви учіння поділяються за змістом діяльності на такі види:

1. Пізнавальні – основані на самому процесі учіння, пізнанням нового, безпосередньо навчальною діяльністю;

2. Соціальні – взаємопов'язані з суспільними відносинами студента, тобто зі зв'язками з викладачем, батьками, одногрупниками.

Мотиви учіння поділяються на:

1. Безпосередньо-спонукальні мотиви учіння – для них основою є емоції особистості (цікавість, захопленість, новизна, яскравість, прихильність до педагога, страх негативної оцінки).

2. Перспективно-спонукальні мотиви учіння – основою є розуміння студента значимості навчання і знання загалом (зв'язок предмета з практичними навичками, майбутнім життя, професійною діяльністю).

3. Інтелектуально-спонукальні мотиви – охоплюють задоволення, що отримує студент займаючись

навчанням, тобто від процесу пізнання чогось нового (допитливість, бажання дізнатися щось нове).

Мотивація учіння має свої характеристики, зокрема бажання досягти успіху чи навпаки уникнути невдачі. Особи, мотивацією для яких є досягнення успіху зазвичай є більш продуктивними, націлені на успіх, тверезо оцінюють себе і свої невдачі, можуть самостійно знайти шлях до їх вирішення. Студенти основою навчання для яких є мотивація невдачі, часто переоцінюють себе і свою роботу, не можуть адекватно поставити собі мету та оцінити свої проблеми. В процесі виконання поставленої задачі за певний відрізок часу, перша група студентів покаже кращий результат, в той час як друга – гірший.

Мотивація учіння є динамічним явищем вона постійно змінюється під час процесу навчання. Відповідно до особистості та її віку змінюються і мотиви, які все більше залежать від інтересів, схильностей і потреб.

Мотивація учіння протягом віку розвивається у таких напрямках:

1. Поєднання мотивів у певну систему, починається виділення основних і другорядних мотивів;
2. Збільшення стійкості мотивів;
3. Зростання усвідомленості мотивів,

уможливлення їх вираження в словесній формі, з'являються переконання.

Сформованість мотивації учіння відбувається на п'яти рівнях:

1. Навчальна активність високого рівня – студент слідує всім вказівкам викладача, швидко і якісно виконує завдання, наявні пізнавальні внутрішні мотиви.

2. Хороший рівень мотивації – студент гарно справляється з навчанням і навчальною діяльністю. Такий рівень мотивації є середньостатистичним і нормальним.

3. Заклад освіти приваблює тільки позааудиторною діяльністю, а не освітнім процесом – навчання такому студенту не цікаве. Він позитивно ставиться до викладачів і інших студентів, з задоволенням бере участь в усіх соціальних проектах і позааудиторних видах діяльності, йому приємно відчувати себе частиною студентського колективу та мати відповідні атрибути – студентський квиток, залікову книжку тощо.

4. Низький рівень навчальної мотивації – студент має проблеми з навчанням, так як воно йому не цікаве. Заклад освіти така людина переважно не відвідує, заняття пропускає, а якщо і відвідує, то не слухає викладача, а займається посторонніми справами.

5. Повна дезадаптація та негативне ставлення до місця навчання – студенти не просто не можуть справлятися з навчальною діяльністю, вони загалом сприймають заклад освіти вороже, не можуть порозумітися з одногрупниками і викладачами [3].

Якісна та повноцінна мотивація учіння повинна поєднувати в собі соціальні мотиви пізнавальні мотиви та мотиви досягнення, хоча в кожного студента відсоткове співвідношення цих мотивацій буде, звичайно, відрізнятися. Саме поєднання кількох потреб дозволяє студенту включитися в освітню діяльність як суб'єкт навчання, що виражається в свідомому формуванні намірів і цілей.

Основними причинами зниження мотивації учіння вважаються:

1. Фізичні та психологічні індивідуальні риси студентів.

2. Відсутність зв'язку студент-викладач, різко негативне ставлення до педагога студентами.

3. Різко негативне ставлення педагога до студента, перенесення свого ставлення на навчальний процес.

4. Предмет не є значущим для студентів.

5. Відсутність розуміння мети учіння.

6. Дезадаптація, страх, боязнь, зневага самого начального закладу.

7. Відсутність продуктивної навчальної діяльності [4].

Завданням закладу вищої освіти є процес формування мотивації учіння, що сприяє бажанню опанувати обрану спеціальність та розвиватися в ній. За наявності такої мотивації навчальна діяльність набуває активного, наполегливого характеру. Лише в такому випадку студент може насолоджуватися безпосередньо процесом навчання, воно викликає захоплення і бажання продовжувати займатися наукою. Досягнення успіху є великою мотивацією, що допомагає долати перешкоди і прагнути більшого. Вмотивовані студенти гарно знають чого бажають, вміло ставлять цілі і досягають їх, створюють позитивну атмосферу в колективі одногрупників, є ініціативними та творчими. Вони завжди готові до навчальної діяльності різного характеру. Якщо студент потерпає невдачу, то це є ще більшою мотивацією, він знаходить в собі ще більший потенціал для вирішення цієї проблеми [5].

Для підвищення рівня мотивації студентів, які мають її низький рівень, нами було проаналізовано підходи окремих науковців щодо методів і шляхів підвищення рівня мотивації [7]. Проаналізувавши кілька змістовних джерел можемо виділити такі

основні шляхи підвищення рівня мотивації студентів щодо навчання:

1. Формування позитивної атмосфери на занятті.
2. Використання різних форм і методів навчання на занятті. Особливе місце займають проблемні ситуації, «мозковий штурм», сюжетно-рольові ігри.
3. Практичне та професійне спрямування занять.
4. Професійність педагога, його досвід настрій, бажання і вміння навчати.
5. Взаємодопомога студентів одне одному, робота в колективі, групові форми роботи та парні.
6. Усвідомлення студентами цілей навчання.
7. Доступність змісту матеріалу для студентів, його зрозумілість [7].
8. Створення ситуацій успіху.
9. Можливість для студентів проявити себе на занятті, бути ініціативним і не боятися осуду.
10. Використання тільки цікавого та актуального змісту завдань
11. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
12. Проведення конференцій та конкурсів.
13. Підкріплення матеріалу ілюстраціями з власного досвіду педагога.

14. Індивідуалізація навчання [6].

Використання зазначених рекомендацій дозволить значно підвищити мотивацію учіння студентів зробіть освітній процес цікавішим та якіснішим, що в подальшому вплине на якісні показники навчальної успішності.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, розвиток мотивації є важливою складовою освітнього процесу. Педагоги повинні забезпечувати вмотивованість студентів відвідувати всі заняття та самовдосконалюватися не тільки в обраній галузі, а й в інших, щоб бути досвідченою та різнобічно розвиненою особистістю. Проведене дослідження та отримані результати можуть бути підставою для створення тренінгів або розробки занять з урахуванням мотиваційної складової особистості.

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Загальна психологія. Київ: "Центр учбової літератури", 2009. 372 с.
2. Фрадинська А. П. Мотивація як чинник формування професійних очікувань майбутніх фахівців. Психологічні перспективи. 2011. № 8. С. 270–278.
3. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна

проблема. Вища освіта України. 2014. С. 69–74.

4. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/handle/123456789/2618> (дата звернення 11.10.2020).

5. Тригуб І. П. Мотивація студентів як один із основних факторів успішної професійної підготовки. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2014. № 48. С. 315–318.

6. Васюк О. В., Виговська С. В., Виговський А. Ю. Мотивація навчальної діяльності студентів : монографія. *Національний університет біоресурсів і природокористування України*. Київ: ЦП "Компринт, 2018. 188 с.

7. Сопівник Р. Мотивація навчання студентів спеціальності "Професійна освіта" Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2019. Вип. 10(4). С. 93–99.

References

1. Varyy M. Y. General psychology. Kyiv: "Center for Educational Literature", 2009.

2. Fradynska A. P. Motivation as a factor in shaping the professional expectations of future professionals. *Psychological perspectives*. 2011. № 8. P. 270–278.

3. Yaremenko L. Motivation of the educational process as a pedagogical problem. *Higher education in Ukraine*. 2014. P. 69–74.

4. Chernyak N. O. Formation of motivation of students to study in higher education. URL: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/handle/123456789/2618> (accessed 11 October 2020).

5. Trygub I. P. Motivation of students as one of the main factors of successful professional training. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Philological*. 2014. № 48. P. 315–318.

6. Vasyuk O. V., Vyhovska S. V., Vyhovsky A. Y. Motivation of students' educational activity: monograph. *National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*. Kyiv: CP "Comprint, 2018. 188 p.

7. Sopivnyk R. Motyvatsiia navchannia studentiv spetsialnosti "Profesiina osvita" Humanitarni studii: pedahohika, psykholohiia, filosofiia. 2019. Vyp. 10(4). S. 93-99

FORMATION OF STUDENT LEARNING MOTIVATION

Toncha T. G. , Sopivnyk R. V.

Abstract. *The article theoretically analyzes the motivation of students learning, identifies the prerequisites and the ways of possible increasing of the motivation's level of students' learning in an agricultural institution of higher education. This article is one of the stages to research student's youth, the level of student's motivation for learning specialized and general subjects. External and internal reasons for the decrease in the level of motivation are considered, as well as methodical recommendations are given to teachers to increase the level of motivation of students' learning.*

Key words: *motivation, learning, external motivation, internal motivation, level of motivation of students' learning.*